

ВСТУПНЕ СЛОВО

Іван Франко, 160-річчя якого ми відзначаємо у ці дні, займає почесне місце у пантеоні великих українців, діячів вітчизняної культури і громадсько-політичної думки вслід за нашим Пророком Т. Шевченком.

Геніальний поет і письменник, перекладач, громадсько-політичний діяч, видавець і редактор, І. Франко також відзначався рідкісно широким діапазоном відомих у світі наукових досліджень. Його перу належить величезна кількість праць з проблем української і всесвітньої історії (з прадавніх часів до початку ХХ ст.), джерелознавства, архівознавства, історіографії й історіософії, етнології й етнографії, фольклористики, історичного краєзнавства, філософії, мовознавства, соціології, політології, економіки... Гігантська літературна, публіцистична й наукова спадщина І. Франка просто вражає: вона нараховує майже 6000 публікацій українською, польською, німецькою, французькою та російською мовами. Його успіхи в літературі і науці стали ще за життя всесвітньовідомими. Він успішно захистив дисертацію у Відні (1893 р.), на здобуття наукового ступеня доктора філософії, обирався почесним доктором Харківського університету, членом-кореспондентом наукових товариств у Відні, Празі та в інших європейських країнах, запрошувався на посаду керівника кафедри слов'янських літератур у Вищій школі в Софії (1907 р.). У тому ж році російські академіки О. Шахматов і Ф. Корш висунули кандидатуру І. Франка в ординарні академіки Російської АН, проте царський уряд не дозволив обрання. 26 листопада 1915 р. віденський професор, отець доктор Йосиф Застирець звернувся з листом до Нобелівського комітету, в якому розповів про «найбільшого українського й одночасно слов'янського поета і вченого», «великого провідника свого народу, міжнародного генія» - Івана Франка.

Тому природно, що складний життєвий шлях, аналізувати й оцінювати невтомну і різнобічну діяльність І. Франка розпочали ще його сучасники. За життя цього великого українця і протягом першого десятиріччя після його смерті було видано багато літературно-публіцистичних, наукових і мемуарних творів про нього. Серед їх авторів були відомі письменники, вчені, митці, громадсько-політичні діячі – М. Коцюбинський, В. Стефаник, Г. Житецький, М. Грушевський, С. Єфремов, В. Гнатюк, Д. Дорошенко, А. Кримський, М. Возняк, М. Євшан, О. Колесса, Д. Багалій, С. Смаль-Стоцький, С. Шелухин, А. Ніковський, М. Лозинський, В. Левицький, Є. Олесницький, К. Студинський та ін. Кожен з авторів цих різних за змістом, обсягом, форматом і призначенням творів засвідчив свою повагу до великої постаті І. Франка, відобразив певні грані його світогляду, духовного світу, таланту письменника, поета, вченого, громадянина.

Ці твори заклали міцний фундамент для наступних більш повних, комплексних досліджень життя і діяльності геніального сина України. У

подальшому наукові і мемуарні твори про І. Франка продовжували видавати, особливо широко з приводу ювілейних дат. Але його життєвий шлях і творча діяльність стали дедалі більше висвітлювати однобічно-тенденційно, у заідеологізованій ретуші. Ідеологічні клевети комуністичного режиму спотворювали справжній образ і особливо світогляд І. Франка, свідомо ігнорували й замовчували його еволюцію, зокрема заперечували ідейно-політичний вплив М. Драгоманова на розвиток його поглядів, всіляко намагалися наблизити «вічного революціонера-демократа» до марксизму і навіть, за виразом академіка С. Єфремова, «пошити в більшовики». З цією ж метою були заборонені для видання засадничі філософсько-світоглядні праці І. Франка «Соціалізм і соціал-демократизм» (1897 р.), «До історії соціалістичного руху» (1904 р.) та ін., а також ті твори, в яких він обстоював ідею майбутньої української національної держави: «Поза межами можливого» (1900), «Лекції ненависті» (1902), «Що таке поступ?» (1903) передмова до збірки «Мій Ізмарад» (1898 р.), «Одвертий лист до галицької української молоді» (1905 р.) та ін.

Щоб підтвердити панівну в радянській історіографії тезу про запеклу класову боротьбу «революційного демократа» І. Франка проти українського «буржуазного націоналізму» був штучно створений міф про його непримиренну ворожнечу з М. Грушевським, з яким Івана Яковича насправді пов'язувала довголітня творча співпраця і дружні особисті стосунки. Так само намагались зобразити «класово-антагоністичне» ставлення І. Франка до С. Єфремова, О. Барвінського, Д. Дорошенка, М. Міхновського, С. Шелухина та інших діячів українського національного руху. Натомість діяльність М. Міхновського: видання знаменитої програмної праці «Самостійна Україна» і його лист на ім'я російського міністра внутрішніх справ Синягіна, де він заявив: «Українська нація повинна здобути свободу, хоча б і захиталася вся Російська імперія. Мусить добути собі визволення з рабства національного і політичного...» привернули увагу і велику симпатію І. Франка.

У роки державної незалежності вчені України вже багато зробили для спростування цього та інших подібних перекручень і міфів, створених імперською російською й комуністичною ідеологіями (наприклад, про нібито «войовничу безбожність» і «расизм» І. Франка тощо).

Проте, сьогодні ми ще не спромоглися усвідомити величезне значення для розбудови європейської України творчих здобутків І. Франка – філософа, історика, етнолога, соціолога і політолога, енциклопедиста. Зустріч зі справжнім Франком чекає на нас і бажано, щоб не у далекому майбутньому. Натомість ми маємо пам'ятати, що підготовка українського народу до здобуття державної незалежності була не просто потужно задекларованою, а й науково обґрунтованою у творчості найвидатнішого нашого письменника, відомого вченого та політичного генія І. Франка.

Учасники даної міжнародної конференції, як свідчить тематика їх доповідей і повідомлень, а також змістовні матеріали виданого збірника, вносять чимало нових важливих обґрунтованих і актуальних доповнень до повноцінного і гармонійного портрету великого сина України – геніального письменника, вченого, громадсько-політичного діяча і громадянина, Людини, до правдивого відображення його життєвого і творчого шляху, формування і розвитку його поглядів, титанічної різнобічної діяльності, гігантського внеску в українську і світову культуру.

**Український учений-інженер, дипломат, громадський діяч,
популяризатор творчості та онук І. Я. Франка
кандидат технічних наук Р. Т. Франко**